

Багаденко Ірина Петрівна,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
начальник відділу ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-3350-4411

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті відображаються основні проблеми діяльності підрозділів ювенальної превенції в умовах воєнного стану та визначаються перспективні напрями її покращення. Зауважено, що зміна місць проживання внутрішньо переміщених осіб, неналагоджена взаємодія суб'єктів системи обліку та відповідної роботи із такими сім'ями, несвоєчасність передачі інформації стосовно дітей, які перебували на профілактичному обліку за місцем свого попереднього проживання, тощо призводять до нерівномірного навантаження на працівників підрозділів ювенальної превенції Національної поліції і в цілому впливають на якість їхньої головної діяльності – профілактичної, спрямованої на запобігання вчиненню дітьми кримінальних та адміністративних правопорушень.

Ключові слова: підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України, профілактична діяльність, неповнолітні, воєнний стан.

На сучасному етапі інтеграції до європейського правового простору система правоохоронних органів зазнає певних реформ відповідно до удосконалення нормативно-правових актів, якими регулюється їхня діяльність. Водночас фактор війни провокує зростання злочинності у перенавантажених регіонах (через внутрішні переміщення), що викликає необхідність у посиленні уваги до організації діяльності органів та підрозділів, які відповідають за охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, забезпечують публічну безпеку і порядок та протидіють злочинності.

Дослідженням питань запобігання злочинності у сфері профілактичної діяльності окремих правоохоронних органів займалися такі вчені, як: О.Б. Андреева, О.М. Бандурка, В.В. Голіна, І.П. Голосніченко, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, А.Ф. Зелінській, В.І. Лиховид, О.М. Литвинов, П.П. Михайленко, В.М. Плішкін, Л.Л. Попов, В.П. Петков, В.П. Філонов та ін. Проте залишається поза належною увагою діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції, які займають важливу роль у функціонуванні системи суб'єктів запобігання злочинності неповнолітніх.

Мета статті – відобразити основні проблеми діяльності підрозділів ювенальної превенції в умовах воєнного стану та визначити перспективні напрями її покращення.

Так, підрозділи ювенальної превенції є уповноваженими підрозділами серед органів Національної поліції України для здійснення діяльності щодо запобігання правопорушенням неповнолітніх. Наказом МВС України від 19.12.2017 №1044 “Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України” вони наділені спеціальними повноваженнями й завданнями, серед яких:

профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;

вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

відвідування дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання разом із службою у справах дітей для з’ясування умов проживання;

провадження діяльності, пов’язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти;

притягнення до адміністративної відповідальності дітей віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, а також батьків або осіб, що їх замінюють, які не виконують передбачених законодавством обов’язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей тощо [1].

Специфіка діяльності підрозділів ювенальної превенції полягає у тому, що вони повноважні здійснювати заходи запобігання правопорушенням як серед неповнолітніх, які не є правопорушниками, так і серед неповнолітніх, схильних до вчинення правопорушень, а також серед неповнолітніх, які вже вчинили правопорушення, з метою запобігання новим правопорушенням.

Крім цього, підрозділи ювенальної превенції повноважні взаємодіяти на підставі Закону України “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” з іншими суб’єктами запобігання правопорушенням неповнолітніх, зокрема:

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім’ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім’ї та дітей, відповідні структурні підрозділи обласних, міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад;

суди;

спеціальні установи для дітей (приймальники-розподільники для дітей; загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації; центри медико-соціальної реабілітації дітей; спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України; притулки для дітей служб у справах дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка)) [2].

Відповідно до Плану заходів із реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, затвердженого

розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 р. № 1335-р, вжиття заходів у сфері профілактики правопорушень серед дітей покладається на такі взаємодіючі інституції: Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція, Міністерство соціальної політики, Міністерство освіти та науки, Міністерство юстиції, Міністерство культури та інформаційної політики, Міністерство охорони здоров'я, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (за згодою), Уповноважений Президента України з прав дитини (за згодою), громадські об'єднання (за згодою), міжнародні організації (за згодою) [3].

Ураховуючи зазначене, запорукою якісної профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням неповнолітніх, є тісна взаємодія та належна співпраця суб'єктів системи запобігання правопорушенням серед неповнолітніх.

Як зазначалось вище, вимушені внутрішні переміщення населення, що є нерівномірними, сприяють перенавантаженню роботи державних органів та установ, що надають адміністративні послуги населенню. Так, на підставі інформативних даних, що постійно змінюються, найбільша концентрація переселенців зосереджена у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій областях [4]. Крім цього, створюються умови для тимчасового проживання на Київщині та Чернігівщині [5, 6, 7]. Відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 та від 19.04.2022 № 476 передбачається порядок обліку внутрішньо переміщених осіб [8, 9]. Утім не належним чином здійснюється інформування між органами та установами, які а) реєструють внутрішньо переміщених осіб; б) здійснюють соціальне забезпечення; в) організують освітній процес для неповнолітніх; г) забезпечують медичне обслуговування тощо. Крім цього, вкрай необхідним є взаємне інформування стосовно внутрішньо переміщених осіб між підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції з метою своєчасного реагування в межах компетенції. Наприклад, обмін інформацією стосовно кількості неповнолітніх дітей у переміщеній родині, стосовно перебування членів родини на профілактичному обліку (у т.ч. неповнолітніх), стосовно закладів освіти, до яких зараховано неповнолітніх переселенців, стосовно звертання до медичних установ з приводу отримання неповнолітніми переселенцями підозрілих травм (спроб суїциду тощо) та ін. інформацією, що є важливою у сфері запобігання злочинності неповнолітніх.

Українським правоохоронним органам, які в призмі реформ запозичують позитивний досвід зарубіжних країн, бракує досвіду функціонування в умовах воєнного стану. У науковому середовищі здійснено чимало досліджень у сфері запобігання злочинності та організації діяльності органів поліції окремих зарубіжних країн. Однак досвіду країн, які перебувають (перебували) у конфлікті, не приділялося належної уваги. Зважаючи на це, доцільним було б проведення низки досліджень у зазначеному напрямі та запозичення практики, прийнятної для українського законодавства.

Таким чином, найгострішими проблемами діяльності підрозділів ювенальної превенції в умовах воєнного стану є:

- перенавантаження (нерівномірне навантаження) працівників ювенальної превенції Національної поліції;
- неналежний обмін інформацією стосовно дітей (схильність до вчинення правопорушень, перебування на профілактичному обліку тощо) внутрішньо

переміщених родин, а також батьків дітей або осіб, які їх замінюють (інформація щодо позбавлення батьківських прав, притягнення до кримінальної відповідальності тощо);

- неналежне функціонування системи суб'єктів запобігання правопорушенням неповнолітніх;

- відсутність досвіду здійснення діяльності в умовах воєнного стану тощо.

Найбільш доцільними шляхами покращення діяльності зазначених підрозділів в умовах сьогодення вбачаються:

- ✓ На підставі проведення моніторингу навантаження працівників підрозділів ювенальної превенції Національної поліції в регіональному розрізі здійснити тимчасовий (наприклад, на період воєнного стану, з урахуванням регулярного отримання інформації від органів, що здійснюють облік внутрішньо переміщених осіб) перерозподіл штатів зазначених підрозділів, враховуючи стан криміногенної ситуації на відповідній території обслуговування.

- ✓ З метою налагодження взаємодії та співпраці між суб'єктами запобігання правопорушенням неповнолітніх, а також органами, що здійснюють облік внутрішньо переміщених осіб, розробити міжвідомчий нормативно-правовий акт (наприклад, тимчасового характеру, на період воєнного стану) на кшталт “Про затвердження порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання правопорушенням неповнолітніх”.

- ✓ З метою вивчення позитивного досвіду зарубіжних країн, що перебувають (перебували) у конфлікті, провести ретельні наукові дослідження та визначити прийнятні для українського законодавства практики тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text> (дата звернення: 23.05.2022).

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР (редакція від 09.02.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.05.2022).

3. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.11.2019 № 1335-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-a1335r> (дата звернення: 23.05.2022).

4. Статус внутрішньо переміщеної особи в Україні. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211039_status-vnutrshno-peremshcheno-osobi-v-ukran (дата звернення: 23.05.2022).

5. Під Києвом встановили нове модульне містечко (Макарів). URL: <https://vagomo.com/pid-kyuevom-vstanovyly-nove-modulne-mistechko.html> (дата звернення: 23.05.2022).

6. У Бучі відкрили модульне містечко для людей, що втратили житло. URL: <https://delo.ua/uk/society/v-buci-vidkrili-modulne-mistechko-dlya-lyudei-shho-vtratili-zitlo-400227/> (дата звернення: 23.05.2022).

7. 90 зі 180 будинків: під Черніговом почали встановлювати модульне містечко. URL: <https://suspilne.media/249769-90-zi-180-budinkiv-pid-cernigovom-pocali-vstanovluyati-modulne-mistechko/> (дата звернення: 23.05.2022).

8. Про облік внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#n9> (дата звернення: 23.05.2022).

9. Про внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 476.

REFERENCES

1. Pro zatverdzhennia Instruktsii z orhanizatsii roboty pidrozdiliv yuvenalnoi preventsii Natsionalnoi politsii Ukrainy. "On the approval of the Instructions for organizing the work of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 19.12.2017 No. 1044". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text> (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].
2. Pro orhany i sluzhby u spravakh ditei ta spetsialni ustanovy dlia ditei. "On bodies and services for children and special institutions for children: Law of Ukraine dated January 24, 1995 No. 20/95-VR (edition dated February 9, 2017)". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia planu zahodiv z realizatsii Natsionalnoi stratehii reformuvannia systemy yustytsii shchodo ditei na period do 2023 roku. "On the approval of the plan of measures for the implementation of the National strategy for reforming the justice system for children for the period until 2023: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 27, 2019 No. 1335-r". URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-a1335r>. (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].
4. Status vnutrishno peremishchenoi osoby v Ukraini. "The status of an internally displaced person in Ukraine". URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211039_status-vnutrishno-peremishcheno-osobi-v-ukran (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].
5. Pid Kyievom vstanovyly nove modulne mistechko (Makariv). "A new modular town (Makariv) established near Kyiv". URL: <https://vagomo.com/pid-kyievom-vstanovyly-nove-modulne-mistechko.html> (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].
6. V Buchi vidkryly modulne mistechko dlia liudei, shcho vtratyly zhytlo. "A modular town was opened in Buchi for people who lost their homes". URL: <https://delo.ua/uk/society/v-buchi-vidkryli-modulne-mistechko-dlya-lyudei-shho-vtratyli-zitlo-400227/> (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].
7. 90 zi 180 budynkiv: pid Chernihovom pochaly vstanovliuvaty modulne mistechko. "90 out of 180 houses: a modular town began to be installed near Chernigov". URL: <https://suspilne.media/249769-90-zi-180-budynkiv-pid-chernihovom-pocali-vstanovliuvati-modulne-mistechko/> (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].
8. Pro oblik vnutrishno peremishchenykh osib. "On registration of internally displaced persons: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.10.2014 No. 509". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#n9> (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].
9. Pro vnesennia zmin do Poriadku oformlennia i vydachi dovidky pro vziattia na oblik vnutrishno peremishchenoi osoby. "On making changes to the Procedure for issuing and issuing a certificate of registration of an internally displaced person: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 19, 2022 No. 476". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2022-%D0%BF#Text> (Date of Application: 23.05.2022) [in Ukrainian].

UDC 351.74:355

Bahadenko Iryna,Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department,
State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-3350-4411**ACTIVITIES OF JUVENILE PREVENTION UNITS OF THE NATIONAL
POLICE OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR: PROBLEMS
AND PERSPECTIVES**

The declaration of martial law in Ukraine in February of this year, due to the invasion of Russian troops, causing massive internal displacement of residents from war zones into safer regions. With this, many families who remain breadwinners

© Bahadenko Iryna, 2022

(men, parents), permanent place of residence, work and income are forced under difficult living conditions. An excessive stressful situation affects the behavior of people, especially the behavior of the more vulnerable age group – children. Deprived of a comfort zone with accustomed material goods, unable to critically assess their actions, children decide to do wrongful acts in order to satisfy their physiological and/or domestic needs. Thus, “pre-war” juvenile delinquency with the predominance of mercenary and mercenary-violent criminal offenses will obviously progress, if not without the attention of law enforcement agencies.

These factors, combined with such factors as changes in the places of residence of internally displaced persons, lack of coordination between the subjects of the system of registration and relevant work with such families, untimely transmission of information about children on the preventive registry at their previous residence, etc., lead to an uneven burden on employees of juvenile prevention units of the National Police and generally affects the quality of their main activity – prevention, aimed at preventing violence against children.

Ukrainian law enforcement agencies, borrowing the positive experience of foreign countries, lack experience in functioning under martial law. In the scientific environment there have been many studies in the field of crime prevention and organization of police activities of some foreign countries. However, the experience of countries in conflict has not been taken into account. Taking this into account, it would be advisable to conduct a number of studies in this direction and to borrow practices that are acceptable for the Ukrainian legislation.

Thus, the most feasible ways of improving the activities of these units in today’s conditions include the following: temporary (for example, for the period of martial law, subject to regular receipt of information from bodies responsible for registering internally displaced persons) redistribution of staff of these units, taking into account the state of the crime situation in the relevant service territory; to develop an interagency legal act (for example, temporary, for the period of military status) of the type “On Approval of the Procedure of Interaction of Entities Carrying Out Measures to Prevent Juvenile Delinquency”; to conduct thorough scientific research and identify practices acceptable to Ukrainian legislation.

Keywords: juvenile prevention units of the National Police of Ukraine, preventive activities, minors, martial law.

Отримано 07.06.2022